

HAYVANLARA YÖNELİK İŞLENEN SUÇLAR

Crimes Against Animals

*Yrd. Doç. Dr. Burcu DÖNMEZ**

Giriş

Doğanın bir bütün olarak yaşaması, ekolojik dengenin korunması, insanlar kadar bu dünyayı birlikte paylaştığımız diğer canlıların da temel hakkıdır. Konuşamadıkları için, istediklerini söylemekten mahrum kalan diğer canlılar, her geçen gün daha fazla zarar görmektedir. Yasalar sadece insanları korumak için değil, çevreyi ve doğayı korumak için de yapılmalıdır. Dünya'nın tek başına sahibi olduğunu düşünen insan, ancak doğanın varlığını koruması ile yaşama tutunabilir. Ancak bu gerçeği hep gözardı ederek bencil bir yaklaşımla değerlendirmeler yapmak, uzun vadede insanoğlunun kendine vereceği en büyük zarar olacaktır.

Bu gün insan haklarının dahi tartışılır olduğu bir platformda, Dünya'da hayvanların, bitkilerin haklarını korumaya çalışmak, bazılarında oldukça yabancı bir konu olabilir. Ancak kanunkoyucunun görevi, sadece insanı bu günkü tehlikelerden korumak değil, gelecek nesillere yaşanabilir bir Dünya da bırakmaktır. Bu anlamda, hayvanlar Dünya'nın vazgeçilmez zenginliklerindedir. Bir taraftan insanoğlunun en temel besin maddesi, ekolojik dengenin kurucu unsuru, diğer taraftan verdikleri sevgi ve şevkat nedeniyle insanoğlunun varoluşundan beri yanında olan en yakın dostlarıdır.

Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında yapılması gündemde olan değişikliklerin tartışıldığı bu günlerde, TCK ve 5199 sayılı

* Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Hayvanları Koruma Kanunu ve bu kanunda değişiklik yapılmasına dair hazırlanan kanun tasarısı kapsamında, hayvanlara yönelik işlenen suçlar ile ilgili yasal düzenlemeler hakkında kısaca bir değerlendirme yapma gereği gördük. Bu kapsamda çalışmamız içerisinde öncelikle TCK'da yer alan düzenlemeler hakkında bilgi verilecek, daha sonra 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve ilgili yasa tasarısı üzerinde durulacaktır.

I. Türk Ceza Kanunu Bakımından

Dünyadaki hukuk sistemleri kural olarak, insanlar ve tüzel kişiler dışında hiç bir varlığa hak ehliyeti tanımamıştır. Bu nedenle hayvanlar, haklara ehil değil ancak eşya olarak haklara konu olabilmektedir. Doğal hukuk açısından ise, tüm canlılar yaşama, varolma hakkına sahiptir. Bu anlayışı kabul eden pek çok Avrupa ülkesi kanunlarına hayvanların eşya sayılmayacağına ilişkin hükümler koymuştur¹. Hayvanların hukuk düzenindeki yerleri bakımından hukukçular çeşitli tartışmalar yapmışlar; hayvanların özel olarak korunması gerektiğini ifade etmişler ancak korumanın yöntemi üzerinde anlaşamamışlardır². Ülkemiz kanunlarında da hayvanlar, eşya-mal olarak değerlendirilmektedir. Gerek TCK'da yer alan hükümler, gerekse hayvanları korumak için kabul edilmiş olan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve hazırlanan yeni tasarı tam anlamıyla sağlıklı bir koruma getirecek düzenlemeleri yapamamıştır.

Türk Ceza Kanunu'nda hayvan, özel olarak tanımlanmamış, genellikle mal kapsamında değerlendirilmiştir. Bu itibarla hayvanla ilgili olsa da genellikle suç ile korunan hukuki yarar, hayvana ait değil (bilimsel deneylerin konusu olması TCK m.90/2b; mal olarak hırsızlığın konusu olması m.142/2g; tehlike doğuracak şekilde sebest bırakılmalarından doğan cezai sorumluluk m.177), hayvanın malikine, zilyedine veya üçüncü bir kişiye ait olarak şekillenmiştir. Ancak Ceza Kanunumuzun "Çevreye Karşı Suçlar" başlıklı İkinci

¹ **Ertaş Şeref**, "Çevre Hukuku ve Hayvan Hakları Hukuku", İzmir 2012, s.478.

² **Sungurbey İsmet**, Hayvan Hakları, İstanbul 1992, s.74.

Bölümünde hayvanlar suçun korunan hukuki yararı haline gelmiş ve sağlıklı bir ortamda yaşama hakları, nesillerini sürdürme hakları, doğal özelliklerini sürdürme hakları koruma altına alınmıştır. Bu kapsamda hayvanlar, TCK bakımından mal olarak ve çevresel bir değer olarak iki başlık altında değerlendirilmiştir³. Çalışmamız kapsamında TCK'da hayvanlarla ilişkili tüm hükümleri kısaca değerlendireceğiz.

A. TCK m.142 Nitelikli Hırsızlık Suçu

TCK'da hayvanların suçun konusu bakımından değerlendirildiği ilk suç tipi, *hırsızlık suçunun* nitelikli halinin düzenlendiği 142.maddedir. TCK m.142/2-g bendinde "Hırsızlık suçunun barınak yerlerinde, sürüde veya açık yerlerde bulunan küçük baş hayvan hakkında işlenmesi halinde, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına" hükmolunulacağı düzenlenmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu ETCK m.491/2-5 ve 492/1-9'u birleştirmek suretiyle hayvan hırsızlığını nitelikli hal olarak kabul etmiştir. Bu suç ile bireyin mülkiyet hakkı ve zilyetlik hakkı korunmaktadır. Hayvanlar taşınır mal kapsamında değerlendirilmiş, ayrıca gelir amaçlı üretilen ve kullanılan ekonomik değere sahip küçük baş hayvanlara yönelik olarak suçun işlenmesi nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Suç ancak özel kast ile işlenebilir. Failin faydalanma özel kastı ile hareket etmesi gereklidir.

B. TCK m. 151 Mala Zarar Verme Suçu

TCK'da yer alan hayvanlara ilişkin diğer bir suç ise, mala zarar verme suçu kapsamında düzenlenmiştir. TCK'nun 151.maddesinin 2.fıkrasına göre, "Haklı bir neden olmaksızın, sahipli hayvanı öldüren, işe yaramayacak hale getiren veya değerinin azalmasına neden olan kişi " mağdurun şikayeti üzerine dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Hayvan, mala zarar verme suçunun konusu olarak değerlendirilmiştir. Bu suç bakımından da korunan hukuksal yarar, hayvanın yaşama hakkı veya vücut

³ **Yılmaz** Halil, "Hayvan Haklarına Bakış", TBB Dergisi, sayı 62, 2006, s.220 vd.

bütünlüğünün korunması değil, bireyin mülkiyet hakkıdır. Zira sahipsiz hayvanlara yönelik gerçekleştirilen eylemler bu kapsamda değerlendirilmemektedir. Diğer bir ifade ile, korunan hukuksal yarar, hayvanın yaşama hakkı olmadığı için aynı hareket sahipli bir hayvana yönelik gerçekleştirilirse suç oluşacak, sahipsiz bir hayvana karşı işlenirse bu suç oluşmayacaktır.

Suç, takibi şikayete bağlı bir suç olarak düzenlenmiştir. Hayvana yönelik verilen zararlar; öldürülmesi, işe yaramayacak hale getirilmesi veya değer kaybına uğraması daha ziyade ekonomik nitelikte değerlendirilmiş ve ancak sahibinin geçerli şikayeti üzerine cezalandırılması kabul edilmiştir. Bu suç hırsızlık suçundan farklıdır. Hırsızlık suçunda korunan yarar, zilyetlik ve mülkiyet iken bu suçta yalnızca mülkiyettir. Hırsızlık suçunda failde o maldan yarar sağlama özel kastı arandığı halde, mala zarar verme suçunda genel kast yeterli kabul edilmiştir⁴.

C. TCK m.90 İnsan Üzerinde Deney Suçu

TCK madde 90'da insan üzerinde deney suçu düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında insan üzerinde deney yapılması prensip itibarıyla suç olarak tanımlanmıştır. İnsanı obje durumuna getiren hiç bir davranış hukuki himaye göremez. Ancak bilimsel deneyin belli koşullar altında yapılması, fiili hukuka uygun hale getirecektir. Maddenin ikinci fıkrasında insan üzerinde yapılan rızaya dayalı bilimsel deneyin ceza sorumluluğu gerektirmemesi için aranan şartlar düzenlenmiştir. Bu şartlardan biri, "deneyin öncelikle insan dışı deney ortamında veya *yeterli sayıda hayvan* üzerinde yapılmış olmasıdır" (TCK m.90/2-b), diğeri ise "İnsan dışı deney ortamında veya *hayvanlar* üzerinde yapılan deneyler sonucunda ulaşılan bilimsel verilerin, varılmak istenen hedefe ulaşmak açısından bunların insan üzerinde de yapılmasını gerekli kılması" dır.

Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere burada korunan insan, feda edilen ise hayvandır. Ancak hayvanlar üzerinde deney yapıl-

⁴ Tezcan/Erdem/Önok, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 5.bası, Ankara 2007, s. 533.

ması de belirli şartlara bağlanmıştır. Hayvan deneyleri 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 9. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, hayvanlar, bilimsel olmayan teşhis, tedavi ve deneylerde kullanılamazlar. Tıbbî ve bilimsel deneylerin uygulanması ve deneylerin hayvanları koruyacak şekilde yapılması ve deneylerde kullanılacak hayvanların uygun biçimde bakılması ve barındırılması esastır. Başkaca bir seçenek olmaması halinde, hayvanlar bilimsel çalışmalarda deney hayvanı olarak kullanılabilir. Hayvan deneyi yapan kurum ve kuruluşlarda bu deneylerin yapılmasına kendi bünyelerinde kurulmuş ve kurulacak etik kurullar yoluyla izin verilir. *Hayvanları Koruma Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarisinin olduğu gibi kabul edilmesi halinde, (m.4) hayvanlar üzerinde yapılacak deneysel çalışmalar, etik kurullarınca düzenlenen eğitim programlarına katılarak deney hayvanı kullanım sertifikası alan araştırmacılar tarafından yapılacaktır.* Etik kurulların kuruluşu, çalışma usul ve esasları, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığının ve ilgili kuruluşların görüşleri alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Deney hayvanlarının yetiştirilmesi, beslenmesi, barındırılması, bakılması, deney hayvanı besleyen, tedarik eden ve kullanıcı işletmelerin tescil edilmesi, çalışan personelin nitelikleri, tutulacak kayıtlar, ne tür hayvanların yetiştirileceği ve deney hayvanı besleyen, tedarik eden ve kullanıcı işletmelerin uyacağı esaslar Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Hayvanları Koruma Kanununun 28.maddesinin (f) bendine göre, 9.maddede ve yönetmeliklerinde belirtilen hususlara uymayanlara hayvan başına 300 Türk Lirası, yetkisi olmadığı halde hayvan deneyi yapanlara hayvan başına 1,200 Türk Lirası idari para ceza verilmektedir. Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında yapılan yasaklamalar suç niteliği taşımamaktadır. Bu nedenle belirlenen usullere uygun olmadan hayvan deneyi yapan kişiler suç değil, kabahat işlemiş olurlar. Kabahatlerin karşılığı olan yaptırım ise hapis cezası veya adli para cezası değil, idari para cezasıdır.

D. TCK m.177 Hayvanın Tehlike Yaratabilecek Şekilde Serbest Bırakılması

TCK'nda hayvanlarla ilgili düzenlenmiş diğer bir suç, m.177'de yer alan "hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması" suçudur. Ancak burada düzenlenen suç tipi hayvana yönelik bir tehlikeden değil, hayvanın yaratacağı tehlikeden kaynaklanmaktadır. İlgili hükme göre, gözetimi altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakan veya bunların kontrol altına alınmasında ihmâl gösteren kişi, altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suç ile korunan hukuki yarar, insanların yaşama hakkı ve sağlık hakkıdır. Suç genel kast ile işlenebilir. Seçimlik hareketli bir suç tipidir. Suçun seçimlik hareketleri gözetim altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakmak veya bunların kontrol altına alınmasında ihmâl göstermektir. Suç hem aktif hem de pasif hareketle ihmâl suretiyle işlenebilir. Somut tehlike suçudur.

E. TCK m.181 Çevrenin Kasten Kirlenmesi

Gerçek anlamda hayvanları koruyucu nitelik gösteren düzenleme kendini TCK m.181'de⁵ göstermektedir. Maddenin birinci fıkrası

-
- ⁵ Madde 181: (1) İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (2) Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (3) Atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı özellik göstermesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza iki katı kadar artırılır.
- (4) Bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan fiillerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi hâlinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.
- (5) Bu maddenin iki, üç ve dördüncü fıkrasındaki fiillerden dolayı tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

sında “ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişinin altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı”; 2.fıkrasında “atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişinin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı” düzenlenmiştir. Bizi ilgilendiren fıkrası ise, 4. fıkradır. TCK m.181/4’e göre, “bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan fiillerin, insan veya *hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi hâlinde*, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adlî para cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir. TCK’da hayvanları korumaya yönelik düzenlenmiş olan en önemli suç tipi bu maddede yer almaktadır. Ayrıca suçun insan ve hayvanların hastalanmasında veya üreme yeteneğinin körelmesine veya doğal özelliklerini değiştirmesine neden olabilecek niteliklere sahip atık maddelerle işlenmesi TCK m.181’de düzenlenen çevrenin kasten kirletilmesi suçunun nitelikli halini oluşturmakta ve daha ağır cezalandırılmaktadır.

Çevrenin korunması, son zamanlarda gelişen bir kavramdır. Özellikle teknolojik olarak gelişen dünyamızda bu gelişmelere paralel olarak feda edilen hep doğa olmuştur. Ancak insanların yaşayacağı başka bir dünya bulunmamaktadır. Doğayı ve çevreyi korumak insanoğlunun varlığını sürdürebilmesinin yegane şartıdır. Çünkü insan, kendisi dışındaki canlılara yaşama hakkı vermediği sürece, aslında kendi geleceğini ortadan kaldırmakta ve halk arasındaki deyimle kendi bindiği dalı kesmektedir. Bu bilincin yaygınlaşması, doğanın ve çevrenin korunması gerekliliğini daha da ön plana çıkartmıştır. Gerçek şu ki, kirletilen çevrenin ve soyu tükenen hayvanların geri dönüşümü bulunmamaktadır. Bilim adamlarının son zamanlardaki çalışmaları, doğanın ne denli zarar gördüğünü ortaya koymaktadır. Doğayı bir bütün olarak koruyabilmek için uluslararası ortamda çeşitli sözleşmeler yapılmakta, ülkeler üstü bilinç oluşturularak Dünya korunmaya çalışılmaktadır.

Türk Hukukunda ise, çevre hukuku 1980 yılından itibaren gelişmeye başlamıştır. Avrupa ülkeleri ve gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında ne kadar geç kalmış olduğumuzu da göstermektedir. Çevre ile ilgili düzenlemeler ilk olarak 1982 Anayasa'sının 56.maddesi ile mevzuatımıza girmiştir. Bu maddeye göre, herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren TCK ile birlikte Türkiye'de ilk defa çevrenin korunması ve bu kapsamda hayvanların da korunması ceza hukukunun amaçları arasına girmiştir⁶.

Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi⁷ 1.maddesinde, zorunluluk olmaksızın bir hayvanın öldürülmesi yaşama karşı suç sayılmakta; 6.maddesinde ise insanların yanına aldıkları bütün hayvanların doğal ömür uzunluklarına uygun sürece yaşama hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Yine 12.madde de çok sayıda hayvanın öldürülmesi genocide (soykırım) suçu olarak ifade edilmiştir. 5199 sayılı Hayvan Hakları Kanununun 4.maddesinde bütün hayvanların yaşama hakkına sahip olduğu belirtilmiş 8.maddesinde hayvan türlerine karşı soykırım yasağı konulmuştur⁸. Ancak bu yükümlülükler uygulamak 5199 sayılı kanunda kabahat kapsamında değerlendirilmiş, pek de caydırıcı nitelikte olmayan idari para cezaları ile yaptırıma bağlanmıştır. Bu nedenle TCK m.181'de yer alan düzenleme hayvanların korunması bakımından önem taşımaktadır.

Suçun faili herkes olabilir. Ancak genellikle atık maddelerin atılması suretiyle çevrenin kirletilmesi tüzel kişilerin faaliyetleri nedeniyle gerçekleşmektedir. Tüzel kişilerin TCK kapsamında ceza sorumlulukları bulunmamaktadır. Bu nedenle TCK m.181/5'te bu suçun tüzel kişilerin faaliyetleri kapsamında işlenmesi halinde, bunlara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanacağı yönünde hüküm

⁶ Yaşar O., Gökcan H.T., Artuç M, Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 4, Ankara 2010, Adalet yayınevi, s.5030.

⁷ Sungurbey İsmet, Hayvan Hakları, İstanbul 1992, s.5 vd.

⁸ Ertaş Ş., s.479, Ayrıca konuya ilişkin daha detaylı bilgi için bkz. Ertaş Ş., s.480 vd.

tesis edilmiştir. Bu düzenleme Avrupa Birliği'nin 27.01.2003 tarihli 'Ceza Hukuku Yoluyla Çevrenin Korunmasına İlişkin Çerçeve Kararı'⁹ ile de uyumludur. Ancak yeterli değildir. Zira ilgili Çerçeve Kararda cezaların etkin, caydırıcı ve korkutucu olması istenmiştir. Oysa ki uygulamada bu tür suçlara ilişkin etkili soruşturma yapma konusunda bazı zaafiyetler bulunmaktadır. Ayrıca suçun konusu sınırlı tutulduğu için etkin bir koruma sağlanamamaktadır.

Suçun mağduru, tüm insanlık ve Dünya'dır. Suç ile korunan hukuksal yarar, Anayasa ve uluslararası sözleşmeler ile güvence altına alınan ulusal ve uluslararası toplumun sağlıklı bir Dünyada ve çevrede yaşama hakkının korunmasıdır. Suç kasten işlenebilen bir suçtur. Bu itibarla suçun maddi unsurunun kasten (bilerek ve isteyerek) gerçekleştirilmesi gerekir. Suç olası kast ile de işlenebilir. Bu takdirde hakim ceza indirimi yapacaktır. Taksirli hareketler TCK m.182'de düzenlenmiştir. Suçun taksirle işlenmesi halinde cezalar daha hafif düzenlenmiştir. Çevrenin gerek kasten gerekse taksirle kirlenmesi kapsamında yapılan düzenlemeler çok sınırlı düzenlemelerdir. Örneğin İngiltere'de çevreye ve hayvanlara¹⁰ karşı işlenen suçlar çok detaylı değerlendirilmiş ve özel kanunlar ile düzenlenmiştir. Hatta bu suçlar bakımından genellikle kusur sorumluluğu dahi aranmamıştır. Pek çok düzenleme kusursuz sorumluluk kapsamında değerlendirilmiştir.

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:029:0055:0058:EN:PDF>; erişim tarihi 29.11.2012, COUNCIL FRAMEWORK DECISION 2003/80/JHA of 27 January 2003 on the protection of the environment through criminal law.
"27.03.2003 tarihli Çerçeve karar ile, kasten ve taksirle işlenebilecek bazı davranışların suç haline getirilmesi, bu suçlara iştirak ve azmettirmenin cezalandırılması ve bu suçlar karşılığında etkin, uygun ve korkutucu ceza öngörme yönünde yükümlülük getirme ve ayrıca tüzel kişilerin ceza sorumluluğu yönünden de bazı düzenlemelerin yapılması ve üye devletlerin en geç 27.01.2005 tarihine kadar bu düzenlemeleri iç hukuka aktarması istenmektedir."

¹⁰ *Animal Welfare Act 2006* (2006 tarihli Hayvanları Koruma Kanunu), *Wildlife and Countryside Act 1981* (1981 tarihli Vahşi Hayat ve Kırık Alan Kanunu), *Wild Mammals (Protection) Act 1966* (1966 tarihli Yabani Memelileri Koruma Kanunu) gibi.

TCK m.181/4'deki suçun oluşması için maddede sayılan sonuçların ortaya çıkmasına gerek yoktur. Önemli olan suça konu olan atık ve artıkların maddede ifade edilen niteliklere sahip olmasıdır. Bu nedenle TCK m.181/4'de düzenlenen suç, soyut tehlike suçudur. Bu sonuçlar ortaya çıktığında başka bir suç oluşturuyorsa her iki suçtan da fail ceza almaktadır¹¹.

TCK madde 181'de yapılan düzenleme ne yazıkki, çevrenin ve hayvanların korunması bakımından yetersiz bir düzenlemedir. Çevre suçları sadece metinde yazılı olanlarla sınırlı olmadığı gibi hayvanlara yönelik işlenen suçlar bakımından da madde metnindeki koruma oldukça sınırlıdır. Her ne kadar Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında kabahat niteliğinde bazı fiiler düzenlenmiş olsa da etkin ve caydırıcı yaptırımlara sahip olmaması nedeniyle yeterli korumayı sağlayamamaktadır. Düzenleme uygulanan yaptırımlar bakımından da yeterli değildir¹². Mukayeseli hukuka baktığımızda adli para cezası ve hapis cezası yaptırımlarının dışında yaptırımların da söz konusu olduğu, örneğin kirletilen yerlerin temizlenmesi vs. gibi görülmektedir.

F. TCK m.182 Çevrenin Taksirle Kirletilmesi¹³

Eğer maddi unsur kasten değil de taksirle gerçekleştirilmiş ise, diğer bir ifade ile tedbirsizlik ve dikkatsizlik nedeniyle öngörülme-

¹¹ Yaşar O., Gökcan H.T., Artuç M, Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 4, Ankara 2010, Adalet yayınevi, s.5039.

¹² Benzer görüş için bakz. Yaşamış Firuz D., "Çevre Ceza Hukuku'nda Son Gelişmeler: Yeni Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu", TBB Dergisi sayı 58, 2005, s.141-142.

¹³ **Çevrenin taksirle kirletilmesi**

MADDE 182. - (1) Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır. Bu atık veya artıkların, toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması hâlinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) İnsan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya taksirle verilmesine neden olan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

yerek ortaya çıkmış veya öngörülmesine rağmen neticenin gerçekleşmesi arzu edilmeden ortaya çıkmasına neden olunmuş ise¹⁴ TCK 182. madde uygulanır.

Yukarıda, çevrenin kasten kirletilmesi suçu hakkında anlattıklarımız bu suç bakımından da geçerlidir. Ancak bu suç kapsamında suçun manevi unsuru kast değil, taksirdir. Suçun faili bakımından da bir değişiklik söz konusudur. Suçun faili ancak gerçek kişiler olabilir, eğer suç tüzel kişilerin faaliyetleri sonucunda oluşmuş ise, TCK m.181/5'te olduğu gibi tüzel kişilere karşı güvenlik tedbirleri uygulanacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığından ve tüzel kişilerin cezai sorumlulukları da olmadığı için, bu kapsama giren eylemler yaptırımsız kalacaktır. Bu durum 2003 tarihli Avrupa Birliği'nin Çerçeve Kararı ile de uyumlu değildir. İlgili düzenleme ne yazık ki, ne etkin ne de caydırıcıdır. Ayrıca suçun kasten işlendiğinin ispatı bakımından uygulamada yaşanan sıkıntılar nedeniyle, çoğu durumda işlenen suç yaptırım dışında kalabilmektedir.

G. TCK m.226 Müstehcenlik Suçu

Üzerinde duracağım hayvana ilişkin son suç tipi, TCK m.226'da düzenlenmiştir. Müstehcenlik suçu kapsamında 226. maddenin 4.fıkrasında, "şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır" . "Dördüncü fıkrada düzenlenen suç 226.maddenin diğer fıkralarından ayrıran , suçun konusu olan ürünün içeriğidir. Yasa koyucu bu fıkrada sayılan ve anormal (sapkın) cinsel davranışlarla ilgili bulunan ürünlerin topluma intikalinin genel ahlak ve ortak edep duygusunda tahrifat

¹⁴ Öztürk/Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2008, s.253.

yaratma tehlikesini gözeterek müstehcenlik suçu kapsamında bu fiilleri ayrı bir suç olarak düzenlemiştir.¹⁵

Buradaki şiddetin cinsel içerikli olması gerekir. Hayvanlar üzerinde sadece şiddet uygulamak bu kapsamda değerlendirilmeyecek mutlaka şiddetin cinsel nitelik taşıması gerekecektir. Hayvanlarla yapılan cinsel davranışlar teriminden kişilerin hayvanlar üzerinde gerçekleştirdikleri cinsel hareketler anlaşılmalıdır. Hayvanların kendi aralarındaki cinsel davranışlarının görüntülenip yayınlanması bu suçu oluşturmayacaktır. Belki birinci fıkrada düzenlenen suçu oluşturabilir¹⁶. “Bir çocuğa müstehçen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren yada bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten” olarak cezalandırılabilir. Ancak burada korunan hukuki yarar hayvanın değil, çocuğun sağlıklı gelişimi, bedensel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve duygusal tamlığı, kişiliğin sağlıklı biçimde geliştirilmesi hakkı ve psikolojik yapılarının zarar görmesinin engellenmesi ile toplumun genel ahlak yapısıdır. Tabi ki beraberinde toplumun ahlak yapısı korunmaktadır.

TCK 226/4’te hayvanlarla terimi kullanıldığından, hayvanlarla insanlar arasındaki cinsel davranışların ürün haline getirilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Suçun oluşması için insanların hayvanlarla bir temasta bulunması, bu temasın da hayvan veya insandan en az birinin cinsel bölgelerine temasta bulunma suretiyle gerçekleşmesi gereklidir. Örneğin bir insanın hayvana mastürbasyon yaptırması, veya bir insanın cinsel bölgelerini hayvana yalattırması gibi. Hayvanlarla insanların cinsel ilişkiye girmesi suç olarak düzenlenmemiştir. Bu düzenleme ile hayvanlarla yapılan bir kısım cinsel davranışların topluma yayılmasının önlenmesi hedeflenmiştir. Örneğin bir insanın eşekle ilişkiye girmesinin görüntü haline getirilmesi bu suçu oluşturur. Nitekim Yargıtay 5. Dairesi, 18.12.2008 tarih ve 2008/6740-11605 sayılı kararında “ CD’ler üzerinde yapılan bilirkişi incelemesi neticesinde, bir CD’de bir kadının köpekle oral anal ve vajinal seks

¹⁵ Yaşar O., Gökcan H.T., Artuç M., Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 5, madde 205-256, Ankara 2010, Adalet yayınevi, s.6389.

¹⁶ Yaşar O., Gökcan H.T., Artuç M, s.6390.

yaptığının saptanması karşısında hayvanla ve doğal olmayan yoldan yapılan davranışlara ilişkin görüntüleri içeren CD'leri satışa arz eden sanığın eyleminin 5237 sayılı CK'nın 226/4 maddesinde tanımlanan suçu oluşturabileceği ve bu konudaki delilleri tartışıp değerlendirilmenin üst dereceli Asliye Ceza Mahkemesine ait bulunduğu nazara alınarak görevsizlik kararı verilmesi gerektiği" gerekçesiyle bozma kararı vermiştir.¹⁷

II. Hayvanları Koruma Kanunu

Hayvanları Koruma Kanunu bakımından konuyu değerlendirdiğimizde öncelikle ifade etmek isterim ki, bu kanundaki düzenlemeler suç olarak değil, kabahat şeklinde düzenlenmiştir. Diğer bir ifade ile suç oluşturmadıkları için denetimi ve cezalandırılması kanunun 17.maddesinde belirtildiği üzere Bakanlığa aittir. Bu yetki Bakanlıkça mahallin en büyük mülki amirine yetki devri suretiyle verilir. Yerel yönetimler, ev ve süs hayvanları ile sahihsiz hayvanların kayıt altına alınması ile ilgili işlemleri yapmakla yükümlü tutulmuşlardır.

Bununla birlikte, Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının 9.maddesi ile 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28.maddesinin başlığı "cezalar" şeklinde değiştirilmiş ve caydırıcılığın artırılması için 14.maddenin (j) bendine aykırı davrananlara (hayvanlarla cinsel ilişkide bulunan veya işkence yapanlara) bir yıla kadar, (l) bendinde düzenlenen Pitbull Terrier, Japanese Tosa gibi tehlike arz eden hayvanları üretmek; sahiplendirilmesini, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak; takas etmek, sergilemek ve hediye etmek yasağını ihlal edenlere iki yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmüştür. Tasarıda ayrıca 14.maddenin birinci fıkrasının (o) bendine aykırı davrananlara da iki yıla kadar hapis cezası verileceği öngörülmüştür; ancak Hayvanları Koruma Kanunu'nun 14.maddesinin 1.fıkrasının (o) bendi bulunmamaktadır.

¹⁷ Yaşar O., Gökcan H.T., Artuç M, s.6390.

Yapılan değişiklik yine de yeterli deęildir¹⁸. Zira dikkat edilecek olur ise, hayvanlarla cinsel ilişki kurmak veya hayvana işkence yapmak fiillerinin cezası 1 yıla kadar hapis olarak öngörölmüş iken üretilmesi yasak hayvanların üretilmesi veya ülkeye sokulması veya satışı veya reklamı gibi fiiler daha ağır cezalandırılmıştır. Ayrıca özellikle hayvanlarla cinsel ilişki suçunun ispatında yaşanacak sıkıntılar düşünölecek olur ise, bu eylemlerin kabahat olmaktan çıkarılıp suç haline getirilmesinin pratikte bir faydası olmayacaktır. Zira ispatlansa dahi, fiil 1 yıla kadar hapis cezasını gerektirdiği için ya hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı verilecek, bu olmadığı takdirde cezanın ertelenmesi söz konusu olacak veya adli para cezasına çevrilmesi son olarak gündeme gelecektir. Her halükarda suçun karşılığı olan ceza etkisiz kalacak ve caydırıcı olmayacaktır. Bu şekilde yapılan düzenleme en fazla suçun tekrür etmesini engelleyici bir nitelik taşır. İspata ilişkin sorunlar ise belki de hükmü uygulanamaz hale getirecektir. Zira özellikle hayvanla cinsel ilişki kurmak ulu orta yapılacak bir eylem olmadığından ve de hayvanların kendilerine yapılan bu çirkin saldırıları konuşarak dillendirmesinin de mümkün olmamasından, yapılan eylem çoğu zaman yapanın yanına kar olarak kalacaktır. Çünkü hayvanlar insanlar gibi kendilerini korumak için güç ve hukuki imkanlara sahip deęildir¹⁹. Sonuç olarak, bu tür eylemleri suç olarak düzenlemenin başlı başına caydırıcı olmadığını ifade etmek yanlış bir yaklaşım olmayacaktır.

Bu kapsamda kısaca řu an mevcut geçerli Hayvanları Koruma Kanunu Kapsamındaki düzenlemeler hakkında kısaca bilgi vermekte fayda görmekteyiz.

Hayvanları Koruma Kanunu madde 28’de idari para cezaları başlığı altında bu kanun hükümlerine aykırı davrananlar bakımından uygulanacak cezalar belirlenmiştir. Bu maddeye göre;

¹⁸ Benzer görüş için bkz. **Cumalıoğlu** Emre, “Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı Hakkında”, Bilimsel Temyiz Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, Aralık 2012, sayı 2, s.185.

¹⁹ Benzer görüş için bkz. **Ertaş** ř., s.485.

a) 4.maddenin²⁰ (k) bendinin ikinci cümlesi hükümlerine aykırı davrananlara, hayvan başına 300 TL idari para cezası ile cezalandırılır (tasarının kanunlaşması halinde 4.maddenin ayrıca (b), (d), (e), (f), (h), (i), (m), (n) bentlerine aykırı davrananlara da 300 TL idari para cezası uygulanacaktır; ayrıca (a) bendine aykır davrananlara hayvan başı 750 TL idari para cezası uygulanacaktır, yine bu suçlar 5.maddenin birinci, ikinci ve beşinci fıkraları dışında kalan fiillerin, veteriner hekim, veteriner sağlık teknisyeni, yerel hayvan koruma

²⁰ **Yasaklar**

MADDE 14. - Hayvanlarla ilgili yasaklar şunlardır:

- a) Hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, acımasız ve zalimce işlem yapmak, dövme, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek.
- b) Hayvanları, gücünü aştığı açıkça görülen fiillere zorlamak.
- c) Hayvan bakımı eğitimi almamış kişilerce ev ve süs hayvanı satmak.
- d) Ev ve süs hayvanlarını onaltı yaşından küçüklere satmak.
- e) Hayvanların kesin olarak öldüğü anlaşılmadan, vücutlarına müdahalelerde bulunmak.
- f) Kesim hayvanları ve 4915 sayılı Kanun çerçevesinde avlanmasına ve özel üretim çiftliklerinde kesim hayvanı olarak üretimine izin verilen av hayvanları ile ticarete konu yabancı hayvanlar dışındaki hayvanları, et ihtiyacı amacıyla kesip ya da öldürüp piyasaya sürmek.
- g) Kesim için yetiştirilmiş hayvanlar dışındaki hayvanları ödül, ikramiye ya da prim olarak dağıtmak.
- h) Tıbbî gerekçeler hariç hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya havyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilecek sunî müdahaleler yapmak, yabancı maddeler vermek.
- ı) Hayvanları hasta, gebelik süresinin 2/3'ünü tamamlamış gebe ve yeni ana iken çalıştırmak, uygun olmayan koşullarda barındırmak.
- j) Hayvanlarla cinsel ilişkide bulunmak, işkence yapmak.
- k) Sağlık nedenleri ile gerekli olmadıkça bir hayvana zor kullanarak yem yedirmek, acı, ıstırap ya da zarar veren yiyecekler ile alkollü içki, sigara, uyuşturucu ve bunun gibi bağımlılık yapan yiyecek veya içecekler vermek.
- l) Pitbull Terrier, Japanese Tosa gibi tehlike arz eden hayvanları üretmek; sahiplendirilmesini, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak; takas etmek, sergilemek ve hediye etmek.

görevlisi, hayvan koruma derneği üyeleri, hayvan koruma vakfı üyeleri, hayvan toplama, gözetim altına alma, bakma, koruma ile görevlendirilmiş olan kişilerce işlenmesi halinde verilecek ceza iki kat arttırılarak verilecektir),

b) Hayvanların sahiplenilmesi ve bakımını düzenleyen 5.maddenin²¹ birinci, ikinci, üçüncü ve altıncı fıkralarında öngörülen yasaklara ve yükümlülüklerle uymayan ve alınması gereken önlemleri almayanlara hayvan başına 60 TL, yedinci fıkrada öngörülen

²¹ **Madde 5-** (1) Bir hayvanı, bakımının gerektirdiği yaygın eğitim programına katılarak sahiplenen veya ona bakan kişi, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlüdür.

(2) Hayvan sahipleri, sahip oldukları hayvanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini ve insanlara verilebilecek zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirleri almakla yükümlü olup; zamanında ve yeterli seviyede tedbir alınmasından kaynaklanan zararları tazmin etmek zorundadırlar.

(3) Ev ve süs hayvanı satan kişiler, bu hayvanların bakımı ve korunması ile ilgili olarak yerel yönetimler tarafından düzenlenen eğitim programlarına katılarak sertifika almakla yükümlüdürler.

(4) Ev ve süs hayvanı ve kontrollü hayvanları bulundurma ve sahiplenme şartları, hayvan bakımı konularında verilecek eğitim ile ilgili usul ve esaslar ile sahiplenilerek bakılan hayvanların çevreye verecekleri zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirler, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanmak suretiyle, İçişleri Bakanlığı ve ilgili kuruluşların görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

(5) Ticarî amaç güdülmeden bilhassa ev ve bahçesi içerisinde bakılan ev ve süs hayvanları sahiplerinin borcundan dolayı haczedilemezler.

(6) Ev ve süs hayvanlarının üretimini ve ticaretini yapanlar, hayvanları sahiplenen ve onu üretmek için seçenler annenin ve yavrularının sağlığını tehlikeye atmamak için gerekli anatomik, fizyolojik ve davranış karakteristikleri ile ilgili önlemleri almakla yükümlüdür.

(7) Ev ve süs hayvanları ile kontrollü hayvanlardan, doğal yaşama ortamlarına tekrar uyum sağlayamayacak durumda olanlar terk edilemez; beslenemeyeceği ve iklimine uyum sağlayamayacağı ortama bırakılamaz. Ancak, yeniden sahiplendirme yapılabilir ya da hayvan bakımevlerine teslim edilebilir.

yükümlülüklerine aykırı davrananlara hayvan başına 200 TL idari para cezası verilir,

c) 6 ncı maddenin²² birinci fıkrasına aykırı hareket edenlere hayvan başına 600 TL idarî para cezası.

d) 7 nci maddede yazılan cerrahi amaçlı müdahaleler ile ilgili hükümlere aykırı davrananlara hayvan başına 200 TL idarî para cezası.

e) 8 inci maddenin birinci fıkrasında yazılı, bir hayvan neslini yok edecek müdahalede bulunanlara hayvan başına 10,000 TL idarî para cezası; ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarına uymayanlara hayvan başına 1,200 TL idarî para cezası.

f) 9. maddede²³ ve çıkarılacak yönetmeliklerinde belirtilen hususlara uymayanlara hayvan başına 300 TL; yetkisi olmadığı halde hayvan deneyi yapanlara hayvan başına 1,200 TL idarî para cezası.

²² **Madde 6-** (1) Sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabitası Kanununda öngörülen durumlar dışında öldürülmeleri yasaktır.

²³ **Hayvan deneyleri**

MADDE 9. - Hayvanlar, bilimsel olmayan teşhis, tedavi ve deneylerde kullanılamazlar.

Tıbbî ve bilimsel deneylerin uygulanması ve deneylerin hayvanları koruyacak şekilde yapılması ve deneylerde kullanılacak hayvanların uygun biçimde bakılması ve barındırılması esastır.

Başkaca bir seçenek olmaması halinde, hayvanlar bilimsel çalışmalarda deney hayvanı olarak kullanılabilir.

Hayvan deneyi yapan kurum ve kuruluşlarda bu deneylerin yapılmasına kendi bünyelerinde kurulmuş ve kurulacak etik kurullar yoluyla izin verilir.

Etik kurulların kuruluşu, çalışma usul ve esasları, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığının ve ilgili kuruluşların görüşleri alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Deney hayvanlarının yetiştirilmesi, beslenmesi, barındırılması, bakılması, deney hayvanı besleyen, tedarik eden ve kullanıcı işletmelerin tescil edilmesi, çalışan personelin nitelikleri, tutulacak kayıtlar, ne tür hayvanların yetiştirileceği ve deney hayvanı besleyen, tedarik eden ve kullanıcı

g) 10. maddede²⁴ belirtilen hayvan ticareti izni almayanlara ve bu konudaki yasaklara ve yönetmelik hükümlerine aykırı davrananlara 1000 TL idarî para cezası.

h) 11. maddenin²⁵ birinci fıkrasındaki eğitim ile ilgili yasaklara aykırı davrananlara 1,500 TL, ikinci fıkrasına aykırı davrananlara hayvan başına 1,500 idarî para cezası.

işletmelerin uyacağı esaslar Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

²⁴ **Hayvanların ticareti**

MADDE 10. - Satılırken; hayvanların sağlıklarının iyi, barındırıldıkları yerin temiz ve sağlık şartlarına uygun olması zorunludur.

Çiftlik hayvanlarının bakımı, beslenmesi, nakliyesi ve kesimi esnasında hayvanların refahı ve güvenliğinin sağlanması hususundaki düzenlemeler Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Yabani hayvanların ticaretine ilişkin düzenlemeler Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Ev ve süs hayvanlarının üretimini ve ticaretini yapanlar, annenin ve yavrularının sağlığını tehlikeye atmamak için gerekli anatomik, fizyolojik ve davranış karakteristikleri ile ilgili önlemleri almakla yükümlüdür.

Hayvanların ticarî amaçla film çekimi ve reklam için kullanılması ile ilgili hususlar izne tâbidir. Bu izne ait usul ve esaslar ilgili kuruluşların görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Bir hayvan; acı, ıstırap ya da zarar görecektir şekilde, film çekimi, gösteri, reklam ve benzeri işler için kullanılamaz.

Deney hayvanlarının ithalat ve ihracatı izne tâbidir. Bu izin, Bakanlığın görüşü alınarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca verilir.

Hasta, sakat ve yaşlı durumda bulunan veya iyileşemeyecek derecede ağrısı veya acısı olan bir hayvanı usulüne uygun kesmek ya da ağrısız öldürme amacından başka bir amaçla birine devretmek, satmak veya almak yasaktır.”

²⁵ **Eğitim**

MADDE 11. -(1) Hayvanlar, doğal kapasitesini veya gücünü aşacak şekilde veya yaralanmasına, gereksiz acı çekmesine, kötü alışkanlıklara özendirilmesine neden olacak yöntemlerle eğitilemez.

(2) Hayvanları başka bir canlı hayvanla dövüştürmek yasaktır. Folklorik amaca yönelik, şiddet içermeyen geleneksel gösteriler, Bakanlığın uygun

ı) 12.maddenin²⁶ birinci fıkrasına aykırı hareket edenlere hayvan başına 600 TL; ikinci fıkrasına aykırı hareket edenlere hayvan başına 1,500 lira idarî para cezası.

j) 13. madde²⁷ hükümlerine aykırı davrananlara, öldürülen hayvan başına 600 TL idarî para cezası, aykırı davranışların işletmelerce gösterilmesi halinde öldürülen hayvan başına 1,500 TL idarî para cezası.

görüşü alınarak il hayvanları koruma kurullarından izin alınmak suretiyle düzenlenebilir.

²⁶ **Hayvanların kesimi**

MADDE 12. - (1) Hayvanların kesilmesi; dini kuralların gerektirdiği özel koşullar dikkate alınarak hayvanı korkutmadan, ürkütmeden, en az acı verecek şekilde, hijyenik kurallara uyularak ve usulüne uygun olarak bir anda yapılır. Hayvanların kesiminin ehliyetli kişilerce yapılması sağlanır.

(2) Dini amaçla kurban kesmek isteyenlerin kurbanlarını dini hükümlere, sağlık şartlarına, çevre temizliğine uygun olarak, hayvana en az acı verecek şekilde bir anda kesimi, kesim yerleri, ehliyetli kesim yapacak kişiler ve ilgili diğer hususlar Bakanlık, kurum ve kuruluşların görüşü alınarak, Diyanet İşleri Başkanlığının bağlı olduğu Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

²⁷ **Hayvanların öldürülmesi**

MADDE 13. - (1) Kanunî istisnalar ile tıbbî ve bilimsel gerekçeler ve gıda amaçlı olmayan, insan ve çevre sağlığına yönelen önlenemez tehditler bulunan acil durumlar dışında yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerinde hayvanlar öldürülemez.

(2) Öldürme işleminden sorumlu kişi ve kuruluşlar, hayvanın kesin olarak öldüğünden emin olunduktan sonra, hayvanın ölüsünü usulüne uygun olarak bertaraf etmek veya ettirmekle yükümlüdürler. Öldürme esas ve usulleri Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

k) 14. maddenin²⁸ (a), (b), (c), (d), (e), (g), (h), (ı), (j) ve (k) bentlerine aykırı davrananlara 300 TL idarî para cezası; (f) ve (l) bentlerine aykırı davrananlara hayvan başına 3,000 TL idarî para cezası verilir, kesilmiş ve canlı hayvanlara el konulur.

²⁸ **Yasaklar**

MADDE 14. - Hayvanlarla ilgili yasaklar şunlardır:

- a) Hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, acımasız ve zalimce işlem yapmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek.
- b) Hayvanları, gücünü aştığı açıkça görülen fiillere zorlamak.
- c) Hayvan bakımı eğitimi almamış kişilerce ev ve süs hayvanı satmak.
- d) Ev ve süs hayvanlarını onaltı yaşından küçüklere satmak.
- e) Hayvanların kesin olarak öldüğü anlaşılmadan, vücutlarına müdahalelerde bulunmak.
- f) Kesim hayvanları ve 4915 sayılı Kanun çerçevesinde avlanmasına ve özel üretim çiftliklerinde kesim hayvanı olarak üretimine izin verilen av hayvanları ile ticarete konu yabani hayvanlar dışındaki hayvanları, et ihtiyacı amacıyla kesip ya da öldürüp piyasaya sürmek.
- g) Kesim için yetiştirilmiş hayvanlar dışındaki hayvanları ödül, ikramiye ya da prim olarak dağıtmak.
- h) Tıbbî gerekçeler hariç hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya havyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilecek sunî müdahaleler yapmak, yabancı maddeler vermek.
- ı) Hayvanları hasta, gebelik süresinin 2/3'ünü tamamlamış gebe ve yeni ana iken çalıştırmak, uygun olmayan koşullarda barındırmak.
- j) Hayvanlarla cinsel ilişkide bulunmak, işkence yapmak.
- k) Sağlık nedenleri ile gerekli olmadıkça bir hayvana zor kullanarak yem yedirmek, acı, ıstırap ya da zarar veren yiyecekler ile alkollü içki, sigara, uyuşturucu ve bunun gibi bağımlılık yapan yiyecek veya içecekler vermek.
- l) Pitbull Terrier, Japanese Tosa gibi tehlike arz eden hayvanları üretmek; sahiplendirilmesini, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak; takas etmek, sergilemek ve hediye etmek.

l) RTÜK'ün takibi sonucunda 20. maddeye²⁹ aykırı hareket ettiği tespit edilen ulusal radyo ve televizyon kurum ve kuruluşlarına maddenin ihlal edildiği her ay için 6,000 TL idarî para cezası.

m) 21. maddeye³⁰ aykırı hareket edenlere hayvan başına 300 TL idarî para cezası.

n) 22. maddeye³¹ uymayanlara, hayvanat bahçelerinde kötü şartlarda barındırdıkları hayvan başına 700 TL idarî para cezası

o) 23. maddeye³² aykırı hareket edenlere hayvan başına 3,000 TL idarî para cezası.

²⁹ **Eğitici yayınlar**

MADDE 20. - Hayvanların korunması ve refahı amacıyla; yaygın ve örgün eğitime yönelik programların yapılması, radyo ve televizyon programlarında bu konuya yer verilmesi esastır. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile özel televizyon kanallarına ait televizyon programlarında ayda en az iki saat, özel radyo kanallarının programlarında ise ayda en az yarım saat eğitici yayınların yapılması zorunludur. Bu yayınların % 20'sinin izlenme ve dinlenme oranı en yüksek saatlerde yapılması esastır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu görev alanına giren hususlarda bu maddenin takibi ile yükümlüdür."

³⁰ **Trafik kazaları**

MADDE 21. - Bir hayvana çarpan ve ona zarar veren sürücü, onu en yakın veteriner hekim ya da tedavi ünitesine götürmek veya götürülmesini sağlamak zorundadır.

³¹ **Hayvanat bahçeleri**

MADDE 22. - İşletme sahipleri ve belediyeler hayvanat bahçelerini, doğal yaşama ortamına en uygun şekilde tanzim etmekle ve ettirmekle yükümlüdürler. Hayvanat bahçelerinin kuruluşu ile çalışma usul ve esasları Tarım ve Köyişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

³² **Yasak ve izinler**

MADDE 23. - Bu Kanun kapsamında olan ev ve süs hayvanlarının ticaretinin yapılması, ithalatı ve ihracatı ile her ne şekilde olursa olsun, ülkeden çıkarılması ve sokulması ile ilgili her türlü izin ve işlemlerde Bakanlığın görüşü alınmak kaydıyla Tarım ve Köyişleri Bakanlığı yetkilidir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının ilgili birimlerince, yıl içinde yapılan ithalat ve ihracat ile ilgili bilgiler Bakanlığa bildirilir."

Son olarak maddenin son fıkrasında nitelikli bir hal düzenlenmiştir. Buna göre: “Bu maddenin (b) bendinde atıfta bulunulan 5 inci maddenin birinci, ikinci ve beşinci fıkraları ile (o) bendi dışında kalan fiillerin, veteriner hekim, veteriner sağlık teknisyeni, hayvan koruma gönüllüsü, hayvan koruma derneği üyeleri, hayvan koruma vakfı üyeleri, hayvan toplama, gözetim altına alma, bakma, koruma ile görevlendirilmiş olan kişilerce işlenmesi halinde verilecek ceza iki kat artırılarak uygulanır.”

Sonuç

Hayvanlara karşı işlenen suçları tartıştığımız bu çalışmada sonuç olarak mevcut düzenlemelerin ve tasarının hayvanları korumak için etkin ve yeterli olmadığını ifade edebiliriz. Aslında hayvanları korumak kanunlarla veya yasal düzenlemelerle sağlanabilecek bir şey de değildir. İnsanın yaşama hakkının, vücut bütünlüğünün ve diğer haklarının tam olarak korunamadığı ülkemizde, hayvan haklarının korunmasında sıkıntılar yaşanması aslında şaşılacak bir şey de değildir. Ancak mevcut düzenlemeler ve yapılması planlanan değişiklikler ile daha etkin bir koruma sağlanması mümkün olabilirdi. Ne yazık ki, ülkemizde hayvanın mal olarak kabul edilmesi anlayışının hakim ve yaygın olması, sıkıntıların tespit edilmesinde engel teşkil etmektedir. İnsanın Dünya'nın tek sahibi olmadığı bir gerçektir; ancak bu bilinç çevrenin korunması anlayışı kapsamında ekolojik yapı içerisinde yer alan tüm canlıların gerçek bir korumaya sahip olması ile mümkün olabilir. Bu nedenle, Avrupa Birliği adaylığı içerisinde olduğumuz şu günlerde bu konunun daha hassas ve dikkatlice irdelenip, etkin çareler üretmemizi sağlayacak yasal alt yapıya kovuşturulması ivedilik arz etmektedir.

Kaynakça

- Cumalıoğlu** Emre, "Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı Hakkında", Bilimsel Temyiz Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Aralık 2012, s.182-189.
- Ertaş Şeref**, "Çevre Hukuku ve Hayvan Hakları Hukuku", İzmir 2012.
- Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2008.
- Sungurbey İsmet**, Hayvan Hakları, İstanbul 1992.
- Tezcan/Erdem/Önok**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 5.bası, Ankara 2007.
- Yaşamış** Firuz D., "Çevre Ceza Hukuku'nda Son Gelişmeler: Yeni Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu", TBB Dergisi sayı 58, 2005, s.141-142.
- Yaşar O., Gökcan H.T., Artuç M**, Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 4, Ankara 2010, Adalet Yayınevi.
- Yılmaz Halil**, "Hayvan Haklarına Bakış", TBB Dergisi, sayı 62, 2006, s.212-229 .
- <http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:029:0055:0058:EN:PDF>; erişim tarihi 29.11.2012, COUNCIL FRAMEWORK DECISION 2003/80/JHA of 27 January 2003 on the protection of the environment through criminal law